

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI

Əlyazması hüququnda

İNFORMATİKA TƏLİMİNDƏ DİSTANT TƏHSİL ELEMENTLƏRİNDƏN İSTİFADƏ (ALİ TƏHSİL MÜƏSSİSƏLƏRİNİN MATERİALLARI ƏSASINDA)

İxtisas: 5801. 01- Təlim və tərbiyənin nəzəriyyəsi və
metodikası (İnformatikanın tədrisi metodikası)
Elm sahəsi: Pedaqogika

İddiaçı: **Türkan Vahid qızı Əlizadə**

Fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi
almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın

AVTOREFERATI

Bakı - 2023

Dissertasiya işi Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun Təlimin nəzəriyyəsi və metodikası şöbəsində yerinə yetirilmişdir.

Elmi rəhbər: pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
İlham Bəşir oğlu Əhmədov

Rəsmi opponentlər: pedaqoji elmlər doktoru, professor
Timur Qadjiəviç Vəzirov

pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Nizaməddin Əhmədağa oğlu Əliyev

pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Sevinc Cəmil-Cahid qızı Cəbrayılzadə

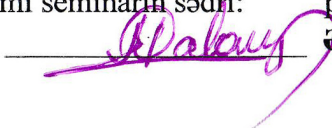
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetin nəzdində fəaliyyət göstərən FD 2.15 Dissertasiya Şurası

Dissertasiya Şurasının sədri: tarix elmləri doktoru, professor
Cəfər Məmməd oğlu Cəfərov

Dissertasiya Şurasının
elmi katibi:

pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Mələk Əlislam qızı Zamanova

Elmi seminarın sədri:

 pedaqogika elmləri doktoru, professor
Əbülfət Qulam oğlu Pələngov

TƏDQIQATIN ÜMUMİ XARAKTERİSTİKASI

Mövzunun aktuallığı və işlənmə dərəcəsi. Azərbaycan Respublikasının inkişafının müasir mərhələsində təhsil mühüm rol oynayır. Ölkədə reallaşan təhsil islahatları onun modernləşməsinə, keyfiyyətinin yüksəlməsinə, insan kapitalının formalaşmasına xidmət edir. Buna nail olmaq üçün təhsilin bütün pillələrində keyfiyyət, əlçatanlıq və bərabər imkanların təmin edilməsi mühümdür.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı ildə imzalanmış bir sıra strateji yol xəritəsində qeyd edilir: “Təhsil sistemində “Kütləvi açıq onlayn kurslar” (“massive open online courses” – MOOC) kimi elektron təhsil alətləri geniş əhali kütləsinin aşağı qiymətlərlə keyfiyyətli təhsilə əlçatanlığını artırır”.¹ Məlum olduğu kimi MOOC distant təhsilin müasir texnologiyalarından biri kimi bu gün bütün dünyada geniş yayılmışdır. Pandemiya vaxtı respublikamızın bəzi universitetləri öz tələbələrinə MOOC üzərindən distant təhsil almaq imkanları yaratmışdır. 2023-cü ildə “Təhsilin İnkişaf Fondu” 10.000 nəfər gənc vətəndaşımıza pulsuz olaraq MOOC üzərindən təhsil alaraq öz peşəkarlığının yüksəldilməsinə dəstək vermişdir. Bu faktlar ölkəmizdə də tədricən distant təhsil texnologiyalarına yer verildiyini göstərir.

COVID-19 pandemiyası, 190-dan çox ölkənin 1,6 milyard məktəbli və tələbəsini əhatə edən təhsil sistemində çəşqinlik, müvəqqəti durğunluq yaratdı. 2020-ci ilin martın 2-dən etibarən COVID-19 pandemiyası ilə əlaqədar ölkəmizdə məktəblərdə və universitetlərdə təhsil prosesi dayandırıldı. 2020-ci ilin martın 11-dən etibarən “Azərbaycan Televiziya və Radio Verilişləri” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin Mədəniyyət kanalında “Dərs vaxtı” adlı teledərslərə start verilir. Ən yaxşı məktəb müəllimlərinin dərsləri teleyayım üçün videoya yazılmağa bə efrədən yayımlamağa başlandı. Beləliklə, heç bir hazırlıq işləri görülmədən, müvafiq normativ tənzimləmə bazası, bu sahə-

¹ Telekommunikasiya və informasiya texnologiyalarının inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 30 dekabr 2016-cı il tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir. [Elektron resurs]. URL: <https://president.az/az/articles/view/22382>

də mütəxəssislər olmadan, Azərbaycanda distant təhsil elementlərindən istifadəyə start verildi.

Müəllimlər Zoom, Whatsapp, Microsoft Teams və s. kimi proqramlardan istifadə edərək dərsləri təşkil etməyə çalışdılar. Təxminən 2 milyona yaxın şagird və tələbə Microsoft Teams proqramından istifadə etməklə onlayn dərslərə qoşuldular.

2020-ci ilin iyunun 16-da “Microsoft” şirkətinin təşəbbüsü ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevlə şirkətin rəhbərliyi arasında videokonfrans keçirilib. Konfransda prezident qeyd etdi ki, “pandemiya ilə əlaqədar bu vəziyyət bizi məcbur edir ki, təhsilə, distant təhsil məsələlərinə yeni bucaqdan baxaq...”²

2020-ci ilin avqustunda BMT tərəfindən COVID-19 pandemiyası və ondan sonrakı dövrdə təhsili təhlil edən konseptual yazı dərc edildi. Yazıda pandemiya dövründə bütün dünyada təhsil sahəsinin sarsılması, məktəblərin bağlanması, təhsil prosesinin pozulması, biliklərin qazanılmasındakı imkanlarının qeyri-bərabərliyi kimi vacib məsələlər təhlil edilmiş, COVID-19 epoxasında ekperimental təhsilin meydana çıxması, distant təhsilin geniş alətlər spektrindən istifadə, inkluziv təhsilə dəstək və müəllimlərin dəstəklənməsi istiqamətində atılan addımların xüsusiyyətləri göstərilmiş və bu istiqamətdə uğurlar əldə etmək üçün strateji tövsiyələr verilmişdir.³

Bu gün “distant təhsil, onlayn təhsil nə dərəcədə səmərəlidir?”, “distant təhsilə ehtiyac varmı?” v.s. bu kimi sualların birmənalı cavabı var: distant təhsil bu günün və gələcəyin universal və mükəmməl təhsil texnologiyasıdır. Təhsilin əlçatanlığı, keyfiyyətin təminatı, fərdiliyi və interaktivliyi, tədris-informasiya resurs bazasının genişliyi, tələbələrdə müstəqil iş bacarıqlarının inkişafı onlayn təhsilin imkanlarını artırır. Pandemiya dövründən distant təhsil yeganə çıxış yolu

² İlham Əliyevlə “Microsoft” şirkətinin vitse-prezidenti və digər nümayəndələri arasında videokonfrans keçirilib: [Elektron resurs]. –İyun 16, 2020. URL: <https://president.az/articles/39176>

³ Концептуальная записка: Образование в эпоху COVID-19 и в последующий период Организация Объединенных Наций: [Электронный ресурс]. -Август, 2020. URL:https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/policy_brief_-_education_during_covid-19_and_beyond_russian.pdf

idi. Bir çox ölkələr əvvəlki illərdə əldə etdiyi təcrübə əsasında vəziyyətdən çıxma bildilər.

Bu gün dünya təhsil mühitində belə bir yekdil fikir formalaşmış ki, distant təhsil texnologiyasından istifadə etməyən universitetlər ciddiyyətinə bilməz. Hələ pandemiya xeyli əvvəl bu texnologiyalardan faydalanan universitetlərin sayı minlərlə, orada onlayn təhsil alan tələbələrin sayı isə milyonlarla idi. Distant təhsil bazarının maliyyə tutumu isə trilyon dollarlarla ölçülür. Son illər bu təhsil texnologiyasını ölkəmizin universitetləri də tətbiq etməyə cəhdlər edir, bu sahəyə tədricən diqqəti artırır. Eyni zamanda minlərlə azərbaycanlı gənc dünyanın aparıcı universitetlərində distant təhsil alırlar.

Lakin ölkəmizdə telekommunikasiya vasitələrinin sürəti inkişafı fonunda təhsilin distant formasının tətbiqi texniki və ya pedaqoji aspektdə işlənilməmişdir. Ölkəmizdə bir çox təhsil müəssisəsinin lokal şəbəkəyə və İnternetə çıxışı olan kompüter sinifləri olsa da, qlobal şəbəkənin zəngin imkanlarından tam həcmdə istifadə edilmir. Çünki zəruri normativ baza yoxdur, bu sahədə zəruri işlər vaxtında aparılmamışdır. Təhsil müəssisələri və müəllimlər distant təhsilin real imkanları, istifadə yolları barədə məlumatsızdırlar, resurslardan istifadədə dil baryeri mövcuddur, Azərbaycan dilində tədris resursları çox azdır. Bu gün qlobal səviyyədə distant təhsil texnologiyaları sürətli inkişaf edir, bu sahədə xeyli təcrübə toplanmışdır. Ölkəmizdə də bu istiqamətdə ilk addımlar atılır.

Artıq 25 ildir, beynəlxalq təhsil təcrübəsində distant təhsildən istifadə edilir. 2009-cu ildə qəbul edilən “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununda distant təhsil “təhsil forması” kimi qeyd edilib.⁴ Lakin bu müddətdə distant təhsilin yaradılması üçün zəruri işlər görülməyib. Ölkəmizdə distant təhsil sisteminin tətbiqi problemləri elmi tədqiqat obyektinə kimi də araşdırılmamışdır. Bu amilləri nəzərə alaraq 2016-cı ildə “İnformatika təlimində distant təhsil elementlərindən istifadə” adlı tədqiqat işinə başlandıq.

Ölkəmizdə distant təhsil sisteminin yaradılması üçün kifayət qədər resurs təminatı lazımdır. Ali təhsil müəssisələrində informatika

⁴ “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu: [Elektron resurs]. -İyun 19, 2009.URL: <http://www.e-qanun.az/framework/18343>

tədrisinin distant təhsil elementlərinin tətbiqi ilə aparılması bu problemin elmi təminatı istiqamətində ilk addım hesab edilə bilər. Universitetlərdə distant təhsil texnologiyasının səmərəli tətbiqi onun mövcud təhsil sisteminə tədrisən inteqrasiya edilməsi yolu ilə tələbə və müəllimlərə yeni imkanlar yaradır.

Son 25 ildə distant təhsil probleminin araşdırılmasına xeyli tədqiqatlar həsr edilmişdir. Tədqiqatımızda əsasən əsasən Qərb, Rusiya Federasiyası tədqiqatçılarının, Türkiyə Cumhuriyyəti və MDB ölkələrində, o cümlədən ölkəmizdə aparılan işlərə baxmışıq.

İnformasiya və kommunikasiya texnologiyaları (İKT) müasir distant təhsil sistemlərinin təşkili üçün əsas texniki vasitədir. Təhsildə İKT-nin tətbiqi məsələlərinə Q.İ.Kirilova, Q.M.Kocaspirov, E.S.Polat, İ.V.Robert, L.Q.Semuşina, B.E.Stariçenko və b. müəlliflərin əsərləri həsr edilmişdir.⁵

Distant təhsil texnologiyalarının praktik tətbiqinin nəzəri əsasları və metodiki xüsusiyyətləri A.A.Andreyev, Q.L.Andrianova, N.A.Qeyn, Y.P.Qospodarik, Q.A.Krasnova, Q.V.Mojayeva, P.A.Nazarov, V.İ.Ovsyannikov, E.S.Polat, A.V.Xutorskoy və d. tərəfindən tədqiq edilmişdir.⁶

⁵ Кирилова, Г.И. Информационные технологии и компьютерные средства в образовании // -Лондон: Educational Technology & Society,- 2000. № 4(1), -с. 23-28; Коджаспирова, Г.М. Технические средства обучения и методика их использования: уч. пособие для студентов высших учебных заведений / Г.М.Коджаспирова, К.В.Петров. -Москва: Изд. центр. «Академия», -2001. - 256 с.; Дистанционное обучение / Е.С.Полат, М.В.Моисеева, А.Е.Петров [и др.] - М.: ВЛАДОС, -1998.-192 с.; Роберт, И.В. О понятийном аппарате информатизации образования // -Москва: Информатика и образование, -2003. №1, – с. 3-8; Семушина, Л.Г. Содержание и технологии обучения в средних специальных учебных заведениях. Учебное пособие для преподавателей учреждений среднего профессионального образования / Л.Г.Семушина, Н.Г.Ярошенко.-М.: Просвещение, -2001.- 272 с.; Стариченко, Б.Е. Теоретические основы информатики / Б.Е.Стариченко.- М.: Горячая Линия - Телеком, -2004. - 312 с.

⁶ Андреев, А.А. Теория и практика дистанционного обучения в России. Монография / А.А. Андреев, Ж.Н. Зайцева, С.П. Лобачев. -М:МЭСИ, -1998. - 510 с.; Андрианова, Г.А. Организация творческой деятельности учащихся в дистанционном обучении : /дис. ... канд. пед. наук / -Москва, 2010.-212 с.;

Distant təhsil kateqoriyasının mahiyyəti, bu sahədəki başlıca nəzəriyyələr, distant təhsilin təşkili təcrübəsi, tətbiq edilən innovasiyalar və s. mövzularda Agaoglu E., G.İmer, G.Kurubacak, C.Herman, D.Butler, Th.Hülsmann, E.Barberà, J.Roberts, Kose G., B.Canturk, S.Ulsever, M.Simonson, Ch.Schlosser, D.Hanson, H.Stein, T.Tavukcu, İ.Arapa, D.Özcan, C.Tsolakidis kimi müəlliflərin işində baxılmışdır.⁷

Konseptual planda hazırki iş üçün aşağıdakı sahələrdə aparılan tədqiqatlar mühüm əhəmiyyət kəsb edir:

- İnformatikanın tədrisi nəzəriyyəsi və metodikası (Ə.M.Məm-

Гейн, Н.А. Содержание и методы дистанционного обучения информатике на примере заочной школы программирования: /автореф. дис. канд. пед. наук / - М., 1994. - 16 с.; Господарик, Ю.П. Дистанционное обучение истории и средняя школа // -Москва: Дистанционное образование, -2000. № 5, -с. 10-17; Краснова, Г.А. Открытое образование: цивилизационные подходы и перспективы. Монография. / Г.А.Краснова -М.: Изд-во РУДН, -2002. -285 с.; Можаяева, Г.В. Учебный процесс в системе дистанционного образования / Г.В.Можаяева // -Томск: Открытое и дистанционное образование, -2000. № 1, -с.11-17; Овсянников, В.И. Дистанционное образование в России: постановка проблемы и опыт организации/ В.И.Овсянников, В.П.Кашин. – М.: РИЦ «Альфа» МГОПУ им. М.А.Шолохова, -2001. -794 с.; На пути к 12-летней школе: Сборник научных трудов / Под ред. Ю.И.Дика и А.В.Хуторского. - М.: ИОСО РАО, -2000. - 400 с.; Дистанционное обучение / Е.С.Полат, М.В.Моисеева, А.Е.Петров [и др.] - М.: ВЛАДОС, -1998.-192 с.

⁷Agaoglu, E.A., Imer G., Kurubacak G. Case Study of Organizing Distance Education: Anadolu University // -Eskishehir: Turkish Online Journal of Distance Education, -2002. №3:1, -p.45-51; Herman, C., Butler, D. Innovations in STEM distance education // Open Learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning, - London: -2019. Vol. 34:1, -p.1-5; Hülsmann, Th., Barberà, E., Roberts J. Distance education and time // -London: Distance Education, -2015. № 36:2, -p. 155-160; Kose, G., Canturk, B., Ulsever, S. Distance English Language Teaching (DELTA) Programme: A New Model for Turkey // -Eskishehir: Turkish Online Journal of Distance Education, -2002. № 3:1, -p.85-88; Stein, H. A Model of Virtual University // -Eskishehir: Turkish Online Journal of Distance Education, -2000. №1:2, -p.5-8; Tavukcu, T., Arapa, İ., Özcan, D.General overview on distance education concept // - Nicosia: Procedia - Social and Behavioral Sciences, -2011. Vol. 15, -p. 3999-4004; Tsolakidis, C. Distance education: A Second Best in Learning? // - Eskishehir: Turkish Online Journal of Distance Education, -2000. Vol. 1:1, -p.12-16.

mədov, T.M.Əliyeva, İ.B.Əhmədov, Ə.Q.Pələngov, H.Tağıyev, S.S.Həmidov, S.A.Beşenkov, L.L.Bosova, S.Q.Qrigroryev, V.V.Grinşkun, İ.V.Robert, T.B.Zaxarova, K.K.Kolin, A.A.Kuznetsov, M.P.Lapçik, V.S.Lednev, A.B.Moqilyev, E.A.Rakitina, A.L.Semenov, E.K.Henner və b.);⁸

- distant təhsil problemlərinin nəzəri və praktik tədqiqatları (İ.B.Əhmədov, H.H.Əhmədov, A.A.Andreyev, A.M.Berşadski, J.N.Zaytseva, Y.İ.Kapustin, A.O.Krivoşeyev, İ.G.Krayevski, E.S.Polat, V.İ.Soldatkin, V.P.Tixomirov, İ.V.Xolodkova, B.Anderson, D.Kiq, M.C. Mur və b.);⁹

⁸ Orta məktəbdə informatikanın tədrisi metodikası: ümumi metodika /Ə. Pələngov, M. Abdullayeva ; elmi red. Ə. M. Məmmədov. -Bakı: Elm və təhsil, -2015. -188 s.; İnformatika: Basic və Pascal proqramları üzrə praktik və nəzəri kurs /Ə. Q. Pələngov, M. Ə. Alışov, Q. İ. Əliyev. -Bakı: [s.n.], -2005. -194 s.;Əhmədov, İ. B. Ali təhsildə kompüter texnologiyaları / İ. B. Əhmədov, Ç. İsmayılova, G. Muradova // -Bakı: Təhsildə İKT, -2016. №3, -s.235; Tağıyeva Z.Ə. Kompüter şəbəkələri. İnternet. Multimedia texnologiyaları: informatika və riyaziyyat-informatika ixtisası üzrə bakalavr pilləsinin tələbələri üçün dərs vəsaiti /Z. Ə. Tağıyeva, S. C.-C. Səbrayılzadə -Bakı: ADPU nəşr., -2017. -192 s.;Босова, Л.Л. Развитие методической системы обучения информатике и информационным технологиям младших школьников: /автореф. дис... д-рапед. Наук/ -М., 2010. -26 с.; Каймин, В.А. Информатика / В.А.Каймин. - М.: Инфра, -2000. - 320 с.; Лапчик, М.П. Методика преподавания информатики: Методические рекомендации для кафедр информатики педагогических институтов /М.П. Лапчик. - Омск: РЦ НИТО, -2014. - 52 с.; Леднев, В.С. Содержание образования: сущность, структура, перспективы / В.С.Леднев - М.: Высшая школа, -1991. -224 с. və s.

⁹ Əhmədov İ.B. Ali təhsildə kompüter texnologiyaları / İ.B.Əhmədov, Ç.İsmayılova, G.Muradova // -Bakı: Təhsildə İKT, -2016. №3, -s.235; Əhmədov, İ. B. Təhsilin informatizasiyası şəraitində müasir təlim texnologiyaları və nəzarət / İ.B.Əhmədov, K.Ələsgərova // -Bakı: Təhsildə İKT, -2014. №3, -s.196; Əhmədov İ.B. İnnovativ Universitetdə Distant Təhsil // -Bakı: Təhsil, -2012. №5-6. -s.42-57; Əhmədov H.H. Azərbaycanca distant təhsilin perspektivləri // Respublika.-2013, 26 dekabr.- s.6.; Андреев, А.А. Введение в дистанционное обучение / А.А.Андреев. - М.: МЭСИ, 1997.-50 с.; Андреев, А.А. Теория и практика дистанционного обучения в России. Монография / А.А. Андреев, Ж.Н. Зайцева, С.П. Лобачев. -М:МЭСИ, -1998. -510 с.; Андреев, А.А. Дидактические основы дистанционного обучения в высших учебных заведениях: /дис. ...д-ра. пед. наук/ -Москва, 1999. -306 с.; Дистанционное обучение / Е.С.Полат, М.В.Моисеева, А.Е.Петров [и др.] - М.: ВЛАДОС, -

- informasiya-təhsil mühitinin yaradılması və inkişaf etdirilməsi, təhsildə telekommunikasiya vasitələrindən istifadə nəzəriyyələri və təcrübələri (İ.B.Əhmədov, H.H.Əhmədov, Ə.Q.Pələngov, R.Şükürov, S. Q.Qrigroryev, V.V.Qrınşkun, S. A.Jdanov, A.B.Zenkina, A.A.Kuznetsov, A.S. Lesnevski , M.P.Lapçik, İ.V.Robert, M.A.Surxayev, A.Y.Uvarov və s.).¹⁰

Lakin bu tədqiqatlarda distant təhsilin dövlət siyasətinin, resurs təminatının (fəaliyyət planının, normativ bazanın, kadr təminatının, maddi-texniki təminatın) olduğu şəraitdə hər hansı ölkədə sistemli şəkildə reallaşan distant təhsilin yaradılması və inkişafının elmi ba-

1998.-192 с.; Колбин, Р.В. Дистанционные образовательные технологии как средство обучения информатике в условиях профильной школы: /дисс. на соискание уч. ст. канд. пед. наук/ –Челябинск, 2007. -181 с.; Тихомиров, В.П. Солдаткин, В.И., Семенова, А.С. Принципы образовательного франчайзинга // Материалы Шестой между-народной конференции по ДО, -Москва: -25-27 ноября -1998, - с.472-486; Тихомиров, В.П. Дистанционное образование: история, экономика, тенденции // Труды II международной конференции «Стандарты в образовании: проблемы и перспективы» - Москва: -Апрель, -1997. - с.201-205; Moore, M. Distance education: A systems view (2nd ed.) / M. Moore, G. Kearsley. -Belmont, CA: Wadsworth, -2005. -362 p.

¹⁰ Əhmədov, İ.B Milli təhsilin inkişafında mühüm mərhələ // -Bakı: Təhsildə İKT, -2015. №1, -s.184; Əhmədov, İ.B. Azərbaycan Respublikasında informasiya cəmiyyətinin inkişafı və təhsilin informatlaşması məsələləri / İ.B.Əhmədov, M.A.Nəcəfov, N.Məmmədova // -Bakı: Təhsildə İKT, -2017. №1, -s.224; Əhmədov, İ.B. Təhsilin informatizasiyası şəraitində müasir təlim texnologiyaları və nəzarət / İ.B. Əhmədov, K. Ələsgərova // -Bakı: Təhsildə İKT, -2014. №3, -s.196; Əhmədov, H.H. Ali təhsilin modernləşdirilməsi / H.H.Əhmədov. -Bakı: Maarif, -2008. -190 s.; Əhmədov, H.H. Qloballaşma şəraitində Azərbaycan Respublikasında ali təhsilin modernləşdirilməsi: /pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru dissertasiyası / -Bakı, 2011. -243 s.; Əhmədov, H.H. Azərbaycan təhsilinin inkişaf strategiyası / H.H.Əhmədov. -Bakı, «Elm» nəşriyyatı, 2010. -800 s.; Qasımov V. Elm və təhsilin informasiya təminatı sistemləri: Monoqrafiya / V. Qasımov. -Bakı: Elm, 2005. -116 s.; Кирилова, Г.И. Информационные технологии и компьютерные средства в образовании // -Лондон: Educational Technology & Society, -2000. № 4(1), -с. 23-28; Роберт, И. В. Современные информационные и коммуникационные технологии в образовании // -Москва: Информатика и образование, -2012. №8.-С.77-80; Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Под ред. Е.С. Полат. - М.: АСАДЕМА, -2000. - 271 с.; Martin, A. Digital Literacies for Learning / A. Martin. -London: Facet, -2006. -228 p.

zası araşdırılır. Amma distant təhsilin heç bir resurs bazası və ölkədə müvafiq pedaqoji təcrübənin olmadığı şəraitində distant təhsil elementlərinin tətbiqi, tədqiqi, bu məqsədlə sosial şəbəkələrin imkanlarından istifadə yolları barədə elmi araşdırmalar bu günə qədər hələ aparılmamışdır. Biz bu sahədə tədqiqatı ilk dəfə olaraq aparırıq.

Beləliklə, dissertasiya işinin problemi ali məktəblərdə informatika fənninin tədrisində əlyətərliyin, keyfiyyətin, fərdiliyin təmin edilməsi üçün İnternetdən (distant təhsil elementləri və sosial şəbəkələrdən) istifadə edərək informatika fənninin distant texnologiyalar əsasında tədrisi üçün ilkin elmi-metodiki bazanın hazırlanması kimi müəyyən edilmişdir.

Tədqiqatın obyektı və predmeti. Ali təhsil müəssisələrində informatikanın tədrisi prosesində distant təhsildən istifadə prosesidir. Tədqiqatın **predmeti** ali təhsil müəssisələrində informatika təlimində distant təhsil elementlərindən istifadə xüsusiyyətləridir.

Tədqiqatın məqsəd və vəzifələri. Tədqiqatın **məqsədi** ali məktəblərdə informatikanın distant təhsil elementlərinin tətbiqi ilə tədrisi modelinin hazırlanmasıdır.

Tədqiqatda qarşıya qoyulmuş məqsədin həyata keçirilməsi üçün aşağıdakı **vəzifələr** müəyyən edilmişdir:

- İnfomatika təlimində distant təhsil elementlərindən istifadənin nəzəri əsaslarının öyrənilməsi;
- Müasir təhsil standartları şəraitində distant təhsilin tətbiqi imkanlarının müəyyən edilməsi;
- İnfomatikanın tədrisində distant təhsil elementlərinin və sosial şəbəkələrin yeri və rolunun müəyyənləşdirilməsi;
- Distant təhsil elementlərindən istifadə şəraitində informatika tədrisinin təşkili formalarının, həmçinin sosial şəbəkələrdən istifadə imkanlarının müəyyən edilməsi;
- İnfomatika təlimində distant təhsil elementlərindən istifadənin səmərəliliyinin ekperimental yoxlanılması.

Tədqiqat metodları. Dissertasiya işində aşağıdakı tədqiqat metodlarından: problem üzrə ədəbiyyatın, rəsmi sənədlərin təhlili; sistemli-struktur yanaşma, analiz, sintez, modelləşdirmə, proqnozlaşdırma, müşahidə, fəaliyyət nəticələrinin öyrənilməsi kimi idraki me-

todlarından istifadə edilmişdir.

Müdafiyyə çıxarılan əsas müddəalar aşağıdakılardan ibarətdir:

- Ali məktəblərdə sosial şəbəkələr vasitəsi ilə distant təhsil texnologiyasının tətbiqi;

- Təhsildə sosial şəbəkələrin imkanlarından istifadə etməklə informatikanın distant təliminin təşkili;

- Feysbuk sosial şəbəkəsindən istifadə edərək informatika fənni üzrə mühazirələr;

- Feysbuk sosial şəbəkəsindən istifadə edərək informatika fənni üzrə biliklərin yoxlanılması;

- Feysbuk sosial şəbəkəsindən istifadə edərək tələbələrlə informatikanın tədrisində qarşılıqlı əlaqələrinin yaradılması və tələbələrin biliklərinin sistemləşdirilməsi.

Tədqiqatın elmi yeniliyi. Ali məktəblərdə informatikanın tədrisi keyfiyyətini yüksəltmək məqsədi ilə Feysbuk sosial şəbəkəsinin imkanlarından istifadə edərək distant təhsilin təşkili yolları müəyyən edilmişdir.

Tədqiqatın nəzəri və praktik əhəmiyyəti. Ali məktəblərdə informatikanın distant təlimində sosial şəbəkələrdən istifadə etməklə tədrisin səmərəli-təşkili yolların nəzəri və praktik cəhətdən tədqiq edilmişdir.

Tədqiqatın aprobeiasiyası və tətbiqi. Tədqiqatın nəticələri 14 məqalədə (3 məqalə xaricdə olmaqla) nəşr olunmuşdur. Bundan başqa müəllif 2 beynəlxalq, 3 respublika elmi-praktik konfransda bu barədə məruzə etmişdir. Eksperimental tədqiqat 2019-2020 və 2020-2021 tədris illərində ADPU və BSU-da aparılmışdır.

Dissertasiya işinin yerinə yetirildiyi təşkilatın adı. Dissertasiya işi Azərbaycan Respublikası Təhsil İnstitutunda yerinə yetirilmişdir.

Dissertasiyanın həcmi. Dissertasiya işi giriş, 7 paragrafi özündə birləşdirən 2 fəsil, nəticə və istifadə edilmiş ədəbiyyatın siyahısı və əlavədən ibarətdir.

Giriş – 7 səhifə, 11546 işarədən, birinci fəsil – 56 səhifə, 106255 işarədən (1.1-21 səhifə, 39458 işarə; 1.2.-16 səhifə, 29938

işarə; 1.3.-20 səhifə, 36859 işarə), ikinci fəsil – 72 səhifə, 108284 işarədən (2.1-12 səhifə, 22775 işarə; 2.2.-16 səhifə, 31054 işarə; 2.3.-18 səhifə, 26391 işarə, 2.4-26 səhifə, 27064 işarə), nəticə - 3 səhifə, 4313 işarə, istifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısı – 17 səhifə, əlavə 6 səhifədən ibarətdir. Tədqiqat işinin ümumi həcmi 163 səhifə, 231569 işarədir.

DİSSERTASIYANIN ƏSAS MƏZMUNU

Tədqiqatın “**Giriş**” hissəsində mövzunun aktuallığı əsaslandırılır, problemin işlənmə dərəcəsi araşdırılır, tədqiqatın məqsəd və vəzifələri, metodları, müdafiyyə çıxarılan əsas müddəaları, elmi yeniliyi, nəzəri və praktiki əhəmiyyəti müəyyənləşdirilir, aprobasiyası və tətbiqi nəzərdən keçirilir.

Dissertasiya işinin “**İnformatika təlimində distant təhsil elementlərindən istifadənin nəzəri əsasları**” adlanan I fəslə 3 paraqraftan ibarətdir. I paraqraf “**Distant təhsilin mahiyyəti və elmi-nəzəri əsasları**” adlanır. Paraqrafta distant təhsilin yaranması və inkişafı mərhələləri nəzərdən keçirilmiş, müxtəlif tədqiqatçılar tərəfindən distant təhsilə verilmiş müxtəlif təriflər göstərilərək, bu təhsil texnologiyası başlıca xüsusiyyətləri, digərlərindən üstünlükləri, prinsipləri açıqlanmış, distant təhsilin əsas növləri sinxron və ya asinxron kateqoriyasına bölünməklə təhlil edilmişdir. Distant təhsil formasında artan populyarlığın səbəbləri və distant tədrisinin təşkilinin əsas problemləri müəyyənləşdirmişdir

Distant təhsilin mahiyyəti, xüsusiyyətləri və prinsiplərinin nəzərdən keçirilməsi göstərir ki, ali təhsil sistemində distant təlim texnologiyalarının rolu böyükdür. Distant təlim texnologiyası – təhsil alanlara öyrənilən materialın əsas məzmununu çatdırmaq, öyrənən və öyrədənlerin interaktiv qarşılıqlı münasibətini təmin etmək, tədris materialının müstəqil surətdə mənimsənilməsi üçün əlverişli şərait yaratmaq, qiymətləndirmə kimi vəzifələrin həllini təmin etməlidir. Tədris prosesində tələbələrə yönəlmiş distant təlim texnologiyalarının layihələndirilməsi və tətbiqi tədrisə həvəsi və marağı artırır. Distant təhsil ali məktəblərdə geniş profilli mütəxəssis hazırlığının səmərəli etməyə, daha geniş biliyə, dünyagörüşə malik, peşəcə səriştəli, yük-

sək yaradıcı təfəkkürə, mürəkkəb problemləri həll etmək qabiliyyətinə malik mütəxəssislərin hazırlanmasına yardım göstərəcək.

I fəslin II paragrafı **“Distant təhsilin elmi, pedaqoji, psixoloji və metodik ədəbiyyatda qoyuluşu və işlənmə səviyyəsi”**nə həsr edilmişdir. Bu paragrafda dissertasiya mövzusunə dair dünyada və Azərbaycanda aparılmış bir sıra tədqiqat işləri təhlil edilmişdir.

Bir sıra tədqiqatçıların qeyd etdiyi kimi distant təhsili XXI əsrdə təhsil və tədris prosesində baş verən ən mühüm dəyişiklikdir. Distant təhsilin müxtəlif aspektlərinə, o cümlədən İnformatikanın tədrisində distant təhsil elementərindən istifadəyə, distant təhsildə sosial şəbəkələrin imkanlarından istifadəyə həsr edilmiş keyfiyyətli tədqiqat işləri yazılmışdır.

Paragrafda distant təhsil anlayışının müəyyən edilməsi, distant təhsilin tədqiqində diqqət yetirilən məqamlar, distant təhsildəki maneələrin araşdırılması, distant təhsildə ən yaxşı təcrübələrin araşdırılması kimi istiqamətlərdə aparılan tədqiqatların xarakteri göstərilmişdir.¹¹

Distant təhsilin yüksək didaktik və texniki potensialına əsaslanaraq aşağıdakı bu təlim texnologiyasının imkanlarını qeyd etmək olar: birgə tədqiqat aparmaq imkanı – tələbələrlə müxtəlif növ birgə tədqiqatlarının təşkili imkanı; məsləhət imkanı – çoxsaylı tələbələrə operativ məsləhət və göstərişlərin verilməsi imkanı; operativlik im-

¹¹ Berge, Z., Muilenburg, L. Barriers to distance education as perceived by managers and administrators: Results of a survey // -Baltimore, MD: Distance learning administration annual, -2000. -p.348-377; Foley, M. The global development learning network: A World Bank initiative in distance learning for development / M. Foley. -Mahwah, NJ: Erlbaum, -2003. -266 p.; Holmberg, B. The development of distance education research // -New York: The American Journal of Distance Education, -1987. №1(3), -p.16–23; Moore, M. Distance education: A systems view (2nd ed.) / M. Moore, G.Kearsley. -Belmont, CA: Wadsworth, -2005. -362 p.; Peters, O. Distance education in transition: New trends and challenges / O.Peters. – Oldenburg: Bibliotheks- und Informations system der Universitat Oldenburg, -2002. -300 p.; Schlosser, L. A., Simonson, M. Distance education: Definition and glossary of terms (3rd ed.). Charlotte, NC: Information Age, -2009. -346 p.; Simonson, M. Distance learning. In The 2009 book of the year / M. Simonson. -Chicago: Encyclopaedia Britannica, -2009. -231 p.; Zawacki-Richter, O. Research areas in distance education: A Delphi study // - Athabasca: International Review of Research in Open and Distance Learning, -2009. №10(3), –p.138-154.

kanı – istənilən mövzuda məlumat və fikirlərin operativ mübadiləsi; kommunikativlik imkanı-tələbə və müəllimlər arasında virtual ünsiyyətin formalaşdırılması imkanı; informasiya əldə etmə imkanı – müasir İKT vasitələrindən istifadə edərək müxtəlif mənbələrdən sərbəst şəkildə məlumat əldə etmək bacarığının formalaşması; inkişaf imkanı – elmi, mədəni və humanitar inkişafı üçün informasiyaları sərbəst əldə etmək və müstəqil mənimsəmək imkanı.

Ənənəvi və distant təhsilin məlum funksiyalarını nəzərə alaraq tədqiqat nəticəsində belə nəticəyə gələ bilərik ki, Feysbuk üzərindən qarışıq öyrənmənin təşkili məqsədəuyğundur. Bu üsul ənənəvi təhsilin distant təhsil texnologiyaları ilə üzvi şəkildə birləşməsinə imkan yaradır. Bu zaman ənənəvi təhsilin müsbət tərəfləri distant təhsilin müsbət tərəfləri ilə inteqrasiya edilir. Bu model təlim prosesinin strukturunu əks etdirir və belə didaktik elementlərdən ibarətdir: təlim məqsədlərinin müəyyən edilməsi; bu məqsədlərə çatmaq üçün məzmun və vasitələrin müəyyən edilməsi, işin planlaşdırılması; müəllim və tələbələrin tədris fəaliyyətinin planauyğun təşkili; əks əlaqənin təşkili, tədris fəaliyyətinə nəzarət və korreksiya; təhlil və özünü təhlil, təlim nəticələrinin qiymətləndirilməsi.

Son illər elmi ədəbiyyatda distant təhsilin təşkilində müxtəlif sosial şəbəkələrin, xüsusilə də Feysbukdan istifadənin imkanlarından istifadə problemləri geniş şəkildə araşdırılmağa başlanılmışdır. Sosial şəbəkələrin təhsil məqsədilə istifadəsini araşdıran tədqiqatçılardan S.Q.Mazman və Y.K.Usluel Feysbukun təhsil məqsədi ilə istifadəsinin modelləşdirilməsi problemini nəzərdən keçirmiş, Feysbukun rəsmi təhsil, universitet və məktəbdə tədris üçün yararlı olduğunu göstərmişdirlər.¹²

Distant təhsil problemi müasir dövrdə ölkəmizdə getdikcə daha çox marağa səbəb olan elmi problemlərdən biridir. Distant təhsilin mahiyyəti və xüsusiyyətlərinə, eləcə də İnformatika fənninin tədrisində distant təhsil elementlərindən istifadəni bir sıra aspektlərinə son illərdə bir neçə jurnal və qəzet məqalələri həsr edilmişdir. Belə müəlliflər sırasında Əhmədov İ.B., Əhmədov H.H., və s. adlarını xü-

¹²Mazman, S.G., Usluel, Y.K. Modeling educational usage of Feysbuk // -Amsterdam: Computers & Education, -2010. №55(2), -p.444-453

susilə, çəkmək olar¹³.

Distant təhsil problemini özünün tədqiqat istiqamətlərindən biri kimi seçən ilk Azərbaycan tədqiqatçısı dosent İlham Əhmədovdur. İlham Əhmədov 2002-ci ildən müntəzəm olaraq distant təhsil probleminin müxtəlif aspektləri barədə beynəlxalq və respublika səviyyəsində elmi konfranslarda məruzələr edir, jurnal və qəzetlərdə məqalələr çap edir, televiziya verilişlərində çıxışlar edir. Əhmədov İ. öz məqalələrində daim distant təhsilin mahiyyətini və əhəmiyyətini ümumiləşdirərək qeyd edir ki, "İnternet üzərindən milli təhsil – informasiya məkanı formalaşmalı və qlobal informasiya təhsil məkanına inteqrasiya olunmalıdır. Distant təhsil isə bunun ən səmərəli yoludur".¹⁴

Göründüyü kimi, ölkəmizdə də distant təhsilin müxtəlif aspektləri elmi tədqiqata cəlb olunmaqdadır. Lakin konkret olaraq ali məktəblərdə İnformatika fənninin tədrisində distant təhsil elementlərindən istifadə məsələsi Azərbaycanda pedaqoji işlənilməmiş problem olmaqla yanaşı, dünya elmində də kifayət qədər işlənilməmişdir.

I fəslin sonuncu paragrafı "**İnformatikanın tədrisində distant təhsildən istifadə təcrübəsi**" kimi adlanır. Paragrafda ali tədris müəssisələrinin məzunlarının informasiya və informasiya texnologiya-

¹³ Əhmədov, H.H. Ali təhsilin modernləşdirilməsi / H.H.Əhmədov. -Bakı: Maarif,-2008. -190 s.; Əhmədov, H.H. Qloballaşma şəraitində Azərbaycan Respublikasında ali təhsilin modernləşdirilməsi: /pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru dissertasiyası / -Bakı, 2011. -243 s.Əhmədov, H.H. Azərbaycan təhsilinin inkişaf strategiyası / H.H.Əhmədov. -Bakı, «Elm» nəşriyyatı, 2010. -800 s.; Tağıyeva Z.Ə. Kompüter şəbəkələri. İnternet. Multimedia texnologiyaları: informatika və riyaziyyat-informatika ixtisası üzrə bakalavr pilləsinin tələbələri üçün dərs vəsaiti /Z. Ə. Tağıyeva, S. C.-C. Cəbrayılzadə -Bakı: ADPU nəşr., -2017. -192 s

¹⁴ Əhmədov, İ.B. İnnovativ Universitetdə Distant Təhsil // -Bakı: Təhsil, -2012. №5-6. –s. 42-57; Əhmədov, İ. B Milli təhsilin inkişafında mühüm mərhələ // -Bakı: Təhsildə İKT, -2015. №1, -s. 184-198; Əhmədov, İ.B.Pedagoji təhsilin modernləşdirilməsi və innovation texnologiyalar // -Bakı: Təhsildə İKT, -2013. №2, -s. 178-185; Əhmədov, İ.B. Təhsil innovasiyalarının idarə edilməsi // -Bakı: Təhsildə İKT, -2013.№3, -s. 158-171; Əhmədov, İ.B., Ələsgərova K. Təhsilin informatizasiyası şəraitində müasir təlim texnologiyaları və nəzarət / İ.B.Əhmədov, // -Bakı: Təhsildə İKT, -2014. №3, -s. 196-207; Ahmedov, H.H. The Strategy of Education Development in Azerbaijan / H.H.Ahmedov. -Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing, -2014. -245 p.

larından rasionel istifadə etmək bacarığının zəruriliyi vurğulanmış, tələbələrin informasiya hazırlığının məqsədləri, əsas komponentləri, prinsipləri göstərilmiş, ali təhsil müəssisələrində informatika fənni tədrisinin əhəmiyyəti, məqsəd və vəzifələri, onuntədrisində distant təhsil elementlərindən istifadənin yeri təhlil edilmişdir.

İnformatika elminin tədrisində aşağıdakı xüsusiyyətlər ayırd edilə bilər: müvafiq elmin metapredmetliyi ilə şərtlənən fənlərarası əlaqələrin əhəmiyyəti, İnformatika kurslarının tətbiqi istiqamətliyi; kompüterdən həm vasitə, həm tədqiqat obyektinə kimi istifadə etmək; İnformatika tədrisində öyrənənlərin intellektual inkişaf səviyyəsindən asılı olaraq fərqli metodiki yanaşmalar tələb edən nəzəri komponentin olması.

Ali məktəblərdə aparılan araşdırmalar əsasında məlum oldu ki, distant təhsil formasından istifadə baxımından bəzi müəllimlərin pedaqoji təcrübəsi az olduğundan tədris prosesində böyük çətinliklər yaranır.

Müasir cəmiyyətdə informasiyalaşdırma prosesinin prioritet istiqamətlərindən biri təhsilin informasiyalaşdırılmasıdır ki, bu da tələbələrin informasiya hazırlığının məzmununu və metodlarında baş verən dəyişikliklərlə, onların seçilmiş fəaliyyət sahəsində uğurla işləmək bacarıqları ilə ayrılmaz şəkildə əlaqəlidir. Bu baxımdan tələbələrin informasiya hazırlığının əsas məqsədləri müəyyən olunmuşdur.

İnformasiya hazırlığı fərdi kompüterdə işləmək üçün lazımı bacarıq və vərdisləri təmin etməlidir. Bu, bilik əldə etməyin aktiv, müstəqil formalarının inkişafına kömək edir, öyrənmə motivasiyasını artırır, müstəqil iş rejimini seçməyə imkan verir, tələbələrin şəxsi ehtiyaclarına istiqamətlənməni, təhsilin çox səviyyəli olmasını və profiləşməsinə təmin edir.

Araşdırmalar göstərir ki, gələcək bir mütəxəssisin fundamental hazırlığının ən vacib komponenti kimi çıxış edən zəruri informasiya hazırlığına sahib olmadığı təqdirdə bir tələbənin distant formada təhsili qeyri-mümkündür. İKT ilə davamlı işləmək zərurəti distant təhsilin özünün informasiya hazırlığının bir formasına çevrilməsinə səbəb olur. Onun konseptual əsasları tədrisin məzmununun dəyər

cəhətdən seçilməsi və tələbələrin hazırlıq səviyyəsinə tələblərin hazırlanmasıdır. İnformasiya hazırlığı gələcək mütəxəssisin iş metodları və üslubunda dəyişikliklərə də kömək etməlidir.

İnformatikanın distant təlimi zamanı vacib məsələlərdən biri də ali təhsil müəssisəsinin metodik təminatı problemdir. İnformatika üzrə distant təlim verən ali məktəblər tədris prosesi üçün əlavə olaraq aşağıdakı metodik təminata malik olmalıdırlar:

- semestr tədris planları və proqramları;
- tədris-metodik materiallar: ənənəvi və elektron dərsliklər komplekti, modelləşdirmə, təlim və monitoring proqramları;
- biliklərə aktiv nəzarət üçün suallar, test bazası.

İnformatikanın bir fənn olaraq göstərilmiş xüsusiyyətləri İnformatika üzrə distant tədrisin didaktik modelində mütləq nəzərə alınmalıdır. İnformatikanın distant tədrisinin didaktik modeli tədris prosesinin bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə olan aşağıdakı komponentlərini özünə daxil edir:

- konseptual səviyyədə kursun məqsədli modelinin qurulması;
- tədris məqsədlərinə nail olmaqda məzmun və vasitələrin seçilməsi;
- müəllim və tələbənin distant qarşılıqlı əlaqəsi;
- nəzarət və özünənəzarət;
- tədris dövrünün nəticələrinin təhlili.

“İnformatika təlimində distant təhsil elementlərindən istifadənin imkan və yolları” tədqiqat işinin II fəslidir. Dörd paragrafdan ibarət olan bu fəsilin ilk paragrafı **“Distant təhsilin təşkilində platformalar”** adlanır və burada distant təhsilin təşkilində və həyata keçirilməsində istifadə edilə bilən müxtəlif platformaların, xüsusilə də sosial şəbəkələrin faydaları və üstünlükləri kimi məsələlərə toxunulmuşdur.

Veb texnologiyaların inkişafı və onların müasir cəmiyyətə təsiri, ünsiyyətin ənənəvi sahələrinin dəyişməsinə, İnternetdə ünsiyyət vasitələri və formalarının dəyişməsinə gətirib çıxardı. İnternet, müxtəlif şəhərlərin və ölkələrin insanları arasında məlumatların, biliklərin və ünsiyyətin maneəsiz ötürülməsi və mübadiləsi platformasına çevrildi.

Son 5 ildə dünya pedaqoji cəmiyyətində sosial şəbəkələrin təhsildə istifadə məsələləri müzakirə edilir. Sosial şəbəkələr bütün yaş qrupları və eləcə də məktəblilər arasındapopulyar və maraqlı texnologiyadır. Hesab edirik ki, təhsil məqsədi ilə hələ də az istifadə edilir. Bu gün sosial şəbəkələrdən təhsil məqsədlərinə çatmaq üçün bir vasitə kimi istifadə etmək mümkündürmü? Bir çox metodistlər şəbəkələrin pedaqoji təhsil vasitəsi kimi istifadəsinə şübhə ilə yanaşırlar. Ənənəvi olaraq sosial şəbəkələr asudə vaxt və əyləncələr üçün bir mühit hesab olunur. Şübhəsiz ki, sosial şəbəkələr təhsildə yeganə vasitəsi deyil, amma onun təhsil imkanlarında hazırda yetərli dərəcədə qiymətləndirilmir.

Distant dərsləri təşkil etmək üçün bir çox platformalar var. Onlardan bəziləri pulsuz, bəziləri isə pulludur. Bu platformalar xüsusiyyətlərinə görə fərqlənirlər: Moodle, Feysbuk, Google Classroom, Udemy, Classmill, Edmodo, Cloudschool, Learnme, Open Edx, Microsoft Teams, Skype, Zoom və s. misal göstərmək olar. Bu platformaların başlıca xüsusiyyətləri paraqrafda ətraflı təhlil edilmişdir.

Ali məktəblərdə müxtəlif təhsil idarəetmə sistemlərindən istifadə mümkündür. Onların köməyi ilə ali məktəblər rəqabət qabiliyyətini yüksəldəcək tələbələri, interaktiv, hərəkətli və cəlbedici bir təhsil mühitinə cəlb edəcəkdir. Sosial şəbəkələrin inkişaf istiqamətləri elə bir vəziyyət yaradır ki, auditoriyanın tam əhatə edilməsi və müasir internet texnologiyalarının imkanlarından istifadə, təhsil fəaliyyətini, əhəmiyyətli dərəcədə yüksək səviyyəyə gətirib çıxarır. Sosial şəbəkələr sadəcə ünsiyyət vasitəsi deyil, həm də məktəb və universitetlərinmühüm təhsil vasitəsi ola bilər.

II fəslin II paraqrafı **“İnformatikanın tədrisi prosesində distant təhsildən istifadə imkanları”** adlanır. Paraqrafda distant təhsil elementlərinin tətbiqi ilə informatika tədrisinin ənənəvi və müasir formaları təhlil edilmiş, onların üstünlükləri və çatışmazlıqları müəyyən edilmiş, sosial şəbəkələrdən distant təhsildə istifadənin müxtəlif üsulları göstərilmişdir.

İnformatika fənninin tədrisində distant təhsil elementlərindən istifadə şəraitində tədrisin səmərəliliyi onun təşkilati formalarının nə dərəcədə düzgün seçilməsindən asılıdır. Təhsilin metodiki sistemində

təşkilati formalar dedikdə müəllim və tələbənin müəyyən bir qaydada və rejimdə əlaqəli fəaliyyəti nəzərdə tutulur. Təhsilin təşkilati formaları müxtəlif meyarlara görə təsnif edilir: şagirdlərin sayı, təhsil yeri, tədris məşğələlərinin müddəti və s.

İnformatikanın tədrisində distant təhsil elementlərindən istifadə, müəllim üçün yeni təşkilati problemlər yaradır. Bu, tələbələrin distant tədris materialları ilə işinin təşkilinə də aiddir. Bu cür işlər ayrı-ayrılıqda, qrup halında və ya kollektiv şəkildə bütün auditoriya üçün həyata keçiriləcəkdir. Distant təhsildə ənənəvi təşkilati formalarla yanaşı, qeyri-ənənəvi formalar da istifadə olunur. Bunların arasında: e-poçt, xəbər qrupları, forumlar, tematik söhbətlər var.

Distant təhsil elementlərindən istifadə şəraitində informatika tədrisinin təşkilati formaları sırasında sosial şəbəkə sistemləri də mühüm rola malikdir. Sosial şəbəkə sistemləri öyrənmə təcrübələrini yaratmaq və idarə etmək üçün xüsusi olaraq hazırlanmamışdır. Bununla belə, bunlar təhsil proseslərinin yeni sosial yönümünə böyük dəstək verə bilər, çünki insanlara əlaqəni digər platformalara nisbətən daha fərdi və həvəsləndirici hala gətirməyə imkan verir.

Distant təlim elementlərinin auditoriya dərslərində istifadə şərtləri bu təhsil modelini ən səmərəli şəkildə həyata keçirməyə imkan verəcəkdir.

II fəslin üçüncü paragrafı **“Feysbuk sosial şəbəkəsi vasitəsilə İnformatikanın distant təlimi yolları”** adlanır. Burada Universitetin tədris prosesində sosial şəbəkələrin bilik sahəsinə can atan qayğıkeş, yaradıcı gəncləri birləşdirən müəyyən qrup və icmaların yaradılması vasitəsilə gənclərlə işin genişləndirilməsi, həmçinin istəyə əsasən bu biliklərin təcrübədə tətbiqi prosesi; təhsil və inkişafın məşhur vasitəsi, universitet müəllimlərinə tələbələr üçün təlim kursları, öz platformasında qapalı korporativ şəbəkə təşkilinə şərait yaranan Feysbuk sosial şəbəkəsindən istifadə; tədris qrupu tərəfindən paylanmış səmərəli kollektiv iş, uzunmüddətli fəaliyyət, beynəlxalq mübadilələr, elmi-tədris, mobil, davamlı təhsil və özünütəhsil, dünyanın müxtəlif qitələrində müxtəlif ölkələrdə və müxtəlif materiklərdə yaşayan insanların şəbəkə işinin təşkili; ünsiyyət formalarının müxtəlifliyi: Viki-səhifələr, forumlar, sorğular, səsvermələr, şərhlər,

abunəliklər, şəxsi mesajların göndərilməsi və sair birgə əməkdaşlıq üçün geniş imkanlar; sosial şəbəkədə digər mənbələrə aid maraqlı və faydalı bağlantılar mübadiləsi etməyin daha asan olması; universitetin tədris prosesində sosial şəbəkələrin tətbiqinin ən böyük müsbət cəhəti olan ünsiyyətin həyata keçirilməsində müəllimlərin iştirakı kimi əsas tətbiq imkanları araşdırılmışdır. Bundan başqa paraqrafda Feysbuk sosial şəbəkəsinin təhsil məqsədləri ilə istifadəsinin məqsəd və vəzifələri, fayda və üstünlükləri, bu işə maneə törədən məqamlar və problemləri nəzərdən keçirilərək, şərh edilmişdir.

Feysbuk çoxyönlü, çoxistiqamətli sosial şəbəkədir. Tələbələr Feysbukun daha faydalı və təsirli digər xidmətlərini tanıya bilirlər. Feysbukdan təhsildə səmərəli istifadə olunması çox daasan deyil. Texnologiyanın sosial və təhsil məqsədləri üçün istifadəsini asanlaşdırmaq və təhsildə səmərəli istifadəsi üçün bir sistem yaradılmalıdır.¹⁵ Feysbuk öyrənməyi təşviq edən, müəllim-şagird münasibətlərini, qarşılıqlı əlaqələri inkişaf etdirən bir mühit yaratdı. Bu sosial və mədəni məlumatlılığın inkişafı üçün yenilikçi bir yoldur. Ümumiyyətlə, Feysbuk kimi sosial şəbəkə saytlarını təhsil aləti kimi araşdırmağa dəyər.

Bundan başqa Feysbuk-dan istifadənin bəzi mənfi tərəfləri də göstərilmişdir. Bəzi tələbələrin diqqətini yayındıra biləcək kənar təsirlərin olması, məsələn, tələbənin öyrənmə prosesinə mane ola biləcək bəzi reklamların və ya bildiriş xəbərdarlıqlarının olması.¹⁶ Dia-loq zamanı tələbələrin həqiqi şəxsiyyətini etibarlı şəkildə müəyyən-ləşdirmək çətin ola biləcəyi ehtimalı; bu, tələbələrin öyrənmə nəti-cələrinin səhv qiymətləndirilməsinə səbəb ola bilər.¹⁷

Hər bir sosial şəbəkə platforması, o cümlədən Feysbuk elanla-

¹⁵ Bicen, H., Uzunboylu, H. The Use of Social Networking Sites in Education: A Case Study of Feysbuk // -Graz: Journal of universal computer science, -2013. №19(5), -p.658-671, s.661

¹⁶ Terrana, D., Augello, A., Pilato, G. Feysbuk Users Relationships Analysis Based on Sentiment Classification. Proceedings // IEEE International Conference on Semantic Computing, San Diego, CA, USA, -2014, -p.290-296, s.291

¹⁷ Lin, K.M. Understanding undergraduates' information literacy from their Feysbuk usage // Advanced Learning Technologies (ICALT), - Athabasca: -12-15 July, -2015, -p. 256-257, s.256

rın paylaşılmasından canlı mühazirələrin keçirilməsinə qədər təhsildə istifadə üçün çox müxtəlif yollar təklif edir. Hər şeydən əvvəl Feysbuk öyrənənlər və müəllimlər arasında daha rahat və birbaşa ünsiyyət vasitəsinə təqdim edir. Bundan başqa Feysbuk elektron tədris üçün dahaböyük imkanlar yaradır. Son zamanlar məsafədən işləmək və distant dərslər getdikcə daha geniş yayıldığından sosial şəbəkələrin, eləcə də Feysbukun təhsildə istifadəsi tələbələrə gələcək iş fəaliyyətində bu baxımdan da yardımçı ola bilər.

Dissertasiya işinin II fəslinin sonuncu paragrafı **“İnformatika təlimində distant təhsil elementlərinin tətbiqi üzrə pedaqoji eksperimentin təşkili və aparılması”** adlanır və burada eksperimentin keçirilməsi zamanı dissertasiyanın məqsəd və vəzifələrinə uyğun olaraq aşağıdakı işçi fərziyyəsi irəli sürülmüşdür:

Ali məktəblərdə informatikanın tədrisində Feysbuk sosial şəbəkəsinin imkanlarından metodik və texniki cəhətdən düzgün istifadə edərək distant təhsilin təşkili, öyrədiləcək mövzuların optimal seçimi fənnin tədrisi keyfiyyətini yüksəltməyə, tələbələrin sərbəst iş vərdişlərini təkmilləşdirməyə imkan verir.

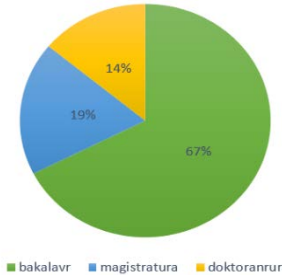
Ali təhsil müəssisələrində informatika fənninin tədrisi zamanı distant təhsil elementləri və sosial şəbəkələrdən istifadə məqsədi ilə informasiya-təhsil mühiti, tədris prosesinin təşkili üçün təhsilin elektron idarəetmə sistemi əsasında bu prosesinin informasiya-metodik dəstəyi yaradılsa, tələbələr tədris materiallarını daha yaxşı mənimsəyər, tədrisin keyfiyyəti yüksələr, fərdiliyi təmin edilər, onların yaradıcı potensiallarını reallaşdırmasına imkan yaranar. Buzaman informasiya-təhsil mühiti və tədris prosesinin təşkili üçün təhsilin idarəetmə sistemi əsasında təhsil prosesinin informasiya-metodik dəstəyi bu tələblərə cavab verməlidir:

- 1) təhsil prosesinin planlaşdırılması və onun resurs təminatı;
- 2) bu prosesin gedişinin və nəticələrinin monitoring və qeydiyyatı;
- 3) təhsil prosesinin bütün iştirakçılarının (tələbələr, müəllimlər, valideynlər, təhsil idarəetməsi orqanlarının işçiləri, ictimaiyyətin) distant qarşılıqlı əlaqəsi;
- 4) informatikanın distant tədris formasının ənənəvi tədris for-

ması ilə üzvi şəkildə birləşdirilməsi, “qarışıq (blended) təhsil”in tətbiqi.

Fərziyyəmizin doğruluğunu isbat etmək üçün Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin (ADPU) və Bakı Slavyan Universitetinin (BSU) İnformatika ixtisasında təhsil alan tələbələr arasında müəyyənedici, öyrədici və yoxlayıcı eksperimentdən istifadə etdik. Müəyyənedici eksperimentin empirik hissəsində bu ali təhsil müəssisələrinin 250 tələbə, magistrant və doktorantı arasında sorğu aparılmışdır. Sorğunun məqsədi informatikanın təlimində distant təhsil elementlərindən Feysbuk sosial şəbəkəsindən istifadə haqqında mövcud biliklərin səviyyəsini müəyyənləşdirmək idi.

Sorğuda iştirak edən respondentlərin 37.3%-i kişi, 62.7%-i isə qadındır. Eyni zamanda sorğuda iştirak edənlərin içərisində 18-25 yaş aralığında olan şəxslərin ümumi faizi 64% təşkil edir, digər 18.5%-i isə 25-35 yaş aralığında, 12.7%-i 35 yaşdan yuxarı, 5%-i isə 18 yaşa qədərdir. Təhsil səviyyəsinə görə isə 67.5%-i bakalavr təhsilli, 18.5%-i magistratura, 14%-i doktorantura təhsillidir, aşağıdakı qrafikdə də bu, öz əksini tapmışdır (Qrafik 1).

Qrafik 1. Respondentlərin təhsil səviyyəsinə görə bölgüsü

Keçirilmiş sorğu respondentlərin hansı sosial şəbəkələrə daha çox üstünlük verdiyinə, distant təhsilin təşkilində daha çox hansı sosial şəbəkələrdən istifadə etdiyinə aydınlıq gətirmiş, Feysbuk sosial şəbəkəsinin istifadə tezliyini, məqsədlərini müəyyən etmiş, onların Feysbukun təhsillə bağlı imkanlarından məlumatlılıq dərəcəsini, istifadə xarakterini aydınlaşdırmış, Feysbukda distant təhsil təcrübəsinə faydaları barədə düşüncələrini təhlil etmişdir.

Eksperimentin ikinci – formalaşdırıcı mərhələsində İnformatikanın ali məktəbdə distant tədrisində Feysbuk sosial şəbəkəsindən istifadə edərək qurulan dərslərimizin keyfiyyətinə təsirini əyani şəkildə nümayiş etdirmək məqsədilə ADPU-nun 60 tələbəsi və BSU-nun 38 tələbəsi pedaqoji eksperimentə cəlb edilmiş, tələbələr nəzarət və eksperimental qruplara ayrılmışdır. Hər iki universitetdə “Kompüter arxitekturası və əməliyyat sistemləri” və “Tətbiqi proqramlar” fənni üzrə dərslər mövzuları nəzarət qruplarında əyani, eksperimental qruplarda isə distant formada Feysbuk üzərindən keçirilmişdir.

Feysbukda distant dərslərin gedişi əyani dərslərin gedişi ilə eynidir: hər dərslərdən əvvəl keçmiş dərslərin sual-cavabı edilir, sonra yeni dərslər keçilir, dərslərdən sonra yeni dərslərin möhkəmləndirilməsi üçün sual-cavab aparılır, tələbələrin biliyinin qiymətləndirilməsi və onların da dərsləri qiymətləndirməsi təşkil edilir.

Feysbukda səhifə, daha sonra isə səhifə daxilində qruplar yaradılmışdır. Bu qruplarda dərsləri interaktiv etmək üçün təqdimat, video, canlı (live) və şəkillərdən istifadə olunmuşdur.

Dərslərin vaxtı elan olunur və qeyd edilən vaxtda dərslər keçirilir. Mühazirə Feysbukda qrupda yerləşdirilir. Mühazirənin hazırlanmasında Microsoft Power Point, Camtasia proqramlarından istifadə olunub. Mühazirədən sonra mövzunun daha yaxşı mənimsənilməsi üçün sual-cavab olunur. Suallar post şəklində yerləşdirilir, tələbələr isə cavabları və əlavə yaranan sualları rəy bölümünə yazırlar. Sonda dərslərdə iştirak edən tələbələr qiymətləndirilir, mühazirə mətni qrupa yerləşdirilir və tələbələrdən dərslərin qiymətləndirilməsi istənilir.

Feysbuk-un müsbət və fərqli tərəfindən biri metodikanı çevik dəyişdirmək, redaktə etmək imkanının olmasıdır.

Mühazirələrin sonunda tələbələrin ümumi biliklərinin qiymətləndirilməsi aparılmışdır. Burada OnlineTestPad proqramından istifadə edilmişdir. Feysbuk-un bir çatışmayan cəhəti test xidmətinin olmamasıdır. Onu da digər tətbiqlərlə, proqramlarla həll etmək olar. Bu qrupda son qiymətləndirməni OnlineTestPad tətbiqetməsində testlərin tərtib edilməsi və linkinin bu qrupa yerləşdirilməsi ilə aparılıb. Tələbələr linkə daxil olub öz cavablarını verdikdən sonra müəllimə kimin həll etdiyi, neçə müddətə həll etdiyini, neçə faiz düz

cavab verib və neçə qiyməti aldığı haqqında məlumat gəlir. Sonra müəllim nəticələri Excel faylı kimi çap edə bilər.

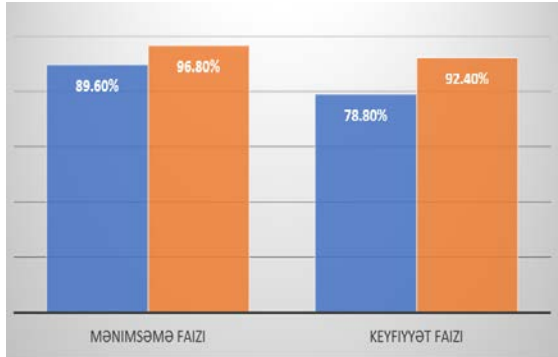
Dissertasiya işində eksperiment zamanı keçirilmiş dərslər və onların gedişinə aid bir neçə nümunə verilmişdir ki, bu nümunələr distant təlim texnologiyaları ilə İnformatika fənnini tədris edən müəllimlər üçün metodik əsas kimi çıxış edə bilər.

Feysbuk vasitəsilə distant texnologiya keçirilən İnformatika dərslərinin effektivliyini eksperimental yoxlamaq və tədqiqat zamanı irəli sürülən fərziyyələri təsdiqləmək məqsədilə pedaqoji eksperimentin üçüncü - yoxlayıcı mərhələsi keçirilmişdir. Yoxlayıcı eksperimentdə ADPU və BSU-nun eksperimentin II mərhələsində iştirak etmiş tələbələrinin keçirilmiş əyani və distant dərslər zamanı əldə etdikləri biliklər mövzulara əsasən tərtib edilmiş suallar vasitəsilə qiymətləndirilmiş, nəzarət və eksperimental qrupların nəticələri müqayisə edilmişdir. Həmin nəticələr aşağıdakı cədvəl və qrafiklərdə verilmişdir (cədvəl 1 və 2, qrafik 2 və 3).

Cədvəl 1
DT hardware və ƏS qrupu

Sualların nömrəsi	sorguda iştirak edənlər		Qiymətləndirilmişdir							
			tam cavab verənlər		yarımçıq cavab verənlər		səhv cavab verənlər		cavab verə bilməyən	
	N	E	N	E	N	E	N	E	N	E
1	25	25	18	21	0	0	3	2	4	2
2	25	25	20	25	0	0	4	0	1	0
3	25	25	19	23	0	0	2	1	4	1
4	25	25	23	25	0	0	2	0	0	0
5	25	25	19	21	0	0	4	4	2	0
6	25	25	16	19	0	0	5	3	4	3
7	25	25	20	23	0	0	2	1	3	1
8	25	25	23	25	0	0	0	0	2	0
9	25	25	19	25	0	0	3	0	3	0
10	25	25	20	24	0	0	2	0	3	1
cəmi	50		197	231	0	0	27	11	26	8

Nəzarət qrupunda mənimsəmə 89,6%, keyfiyyət 78,8%, eksperimental qrupda mənimsəmə 96,8%, keyfiyyət 92,4%-dir (Qrafik 2).

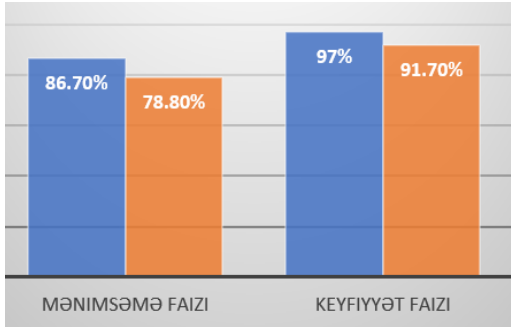

Qrafik 2. Mənimsəmə və keyfiyyət faizi

**Cədvəl 2
Tətbiqi proqramlar qrupu**

Sualların nömrəsi	sorğuda iştirak edənlər		Qiymətləndirilmişdir							
			tam cavab verənlər		yarımçıq cavab verənlər		səhv cavab verənlər		cavab verə bilməyən	
	N	E	N	E	N	E	N	E	N	E
1	24	24	17	22	0	0	3	1	4	1
2	24	24	20	23	0	0	2	0	2	1
3	24	24	18	21	0	0	2	2	4	1
4	24	24	19	24	0	0	2	0	3	0
5	24	24	19	21	0	0	3	3	2	0
6	24	24	20	22	0	0	0	2	4	0
7	24	24	18	21	0	0	3	2	3	1
8	24	24	21	24	0	0	1	0	2	0
9	24	24	19	22	0	0	1	1	4	1
10	24	24	18	20	0	0	2	2	4	2
cəmi	48		189	220	0	0	19	13	32	7

Bu zaman isə nəzarət qrupunda mənimsəmə 86,7%, keyfiyyət 78,8%, eksperimental qrupda mənimsəmə 97%, keyfiyyət 91,7% olmuşdur (Qrafik 3).

Orafik 3. Mənimsəmə və keyfiyyət faizi

Bundan başqa eksperimentin yoxlayıcı mərhələsində tələbələrin Feysbuk vasitəsilə keçirilmiş dərslərə münasibətini, İnformatikanın distant təlimində Feysbukun bir alətkimi səmərəliliyini, bu prosesdə üzə çıxan müsbət və mənfi məqamlarmüəyyən etmək üçün eksperimental qrupda 49 tələbə arasında əlavə kiçik bir sorğu keçirilmişdir.

Beləliklə, tədqiqatın gedişində aparılmış pedaqoji eksperiment göstərdi ki, Feysbuk sosial şəbəkəsindən istifadə edərək ali məktəbdə informatikanın distant təlimi tələbələrə nə kimi təhsil imkanları yarada bilər. Eksperimental və nəzarət qruplarında mənimsəmə fərqi 5 %, keyfiyyət fərqi isə 13% təşkil etmişdir. Bu həm də imkan verir ki, gələcək informatika, öz peşə fəaliyyətində distant təhsili FB vasitəsi ilə qursunlar. Keçirilmiş sorğuların, aparılmış dərslərin nəticələrinin təhlili göstərir ki, Feysbuk sosial şəbəkəsi ilə İnformatikanın distant tədrisi zamanı tələbələrdə informatikanın distant öyrənilməsinə müsbət motivasiya yaradılmışdır. Feysbukdan istifadə edilməklə distant informatika dərsləri vasitəsilə informatikanın səmərəli tədrisi modeli hazırlanmış, bu dərslərin gedişində tələbə və müəllimlər üçün metodik tövsiyələr verilmiş, nəzarət və eksperimental qrupların tədris nəticələrinin müqayisə edilmişdir. Nəticədə Feysbuk vasitəsilə İnfor-

matikanın distant təhsilinin səmərəliliyi eksperimental olaraq təsdiq olunmuşdur.

Dissertasiya işinin “**Nəticə və təkliflər**” hissəsində tədqiqatə yekun vurulmuş və əldə edilmiş başlıca qənaətlər ümumiləşdirilərək təqdim edilmişdir. Dissertasiya üzərində aparılan iş, keçirilmiş pedaqoji eksperiment və sorğuların nəticələrini ümumiləşdirilmişdir. Aşağıdakı nəticələr əldə edilmiş, təkliflər irəli sürülmüşdür.

NƏTİCƏLƏR

1. Distant təhsilin yüksək didaktik və texniki potensialına əsaslanaraq aşağıdakı bu təlim texnologiyasının imkanlarını qeyd etmək olar: birgə tədqiqat aparmaq imkanı – tələbələrə müxtəlif növ birgə tədqiqatlarının təşkili imkanı; məsləhət imkanı – çoxsaylı tələbələrə operativ məsləhət və göstərişlərin verilməsi imkanı; operativlik imkanı – istənilən mövzuda məlumat və fikirlərin operativ mübadiləsi; kommunikativlik imkanı-tələbə və müəllimlər arasında virtual ünsiyyətin formalaşdırılması imkanı; informasiya əldə etmə imkanı – müasir İKT vasitələrindən istifadə edərək müxtəlif mənbələrdən sərbəst şəkildə məlumat əldə etmək bacarığının formalaşması; inkişaf imkanı – elmi, mədəni və humanitar inkişafı üçün informasiyaları sərbəst əldə etmək və müstəqil mənimsəmək imkanı.

2. Ənənəvi və distant təhsilin məlum funksiyalarını nəzərə alaraq tədqiqat nəticəsində belə nəticəyə gələ bilərik ki, Feysbuk üzərindən qarışıq öyrənmənin təşkili məqsədəuyğundur. Bu üsul ənənəvi təhsilin distant təhsil texnologiyaları ilə üzvi şəkildə birləşməsinə imkan yaradır. Bu zaman ənənəvi təhsilin müsbət tərəfləri distant təhsilin müsbət tərəfləri ilə inteqrasiya edilir. Bu model təlim prosesinin strukturunu əks etdirir və belə didaktik elementlərdən ibarətdir: təlim məqsədlərinin müəyyən edilməsi; bu məqsədlərə çatmaq üçün məzmun və vasitələrin müəyyən edilməsi, işin planlaşdırılması; müəllim və tələbələrin tədris fəaliyyətinin planauyğun təşkili; əks əlaqənin təşkili, tədris fəaliyyətinə nəzarət və korreksiya; təhlil və özünü təhlil, təlim nəticələrinin qiymətləndirilməsi.

3. Ali məktəbdə informatikanın distant təlimi fənnin tədrisi keyfiyyətini yüksəltməyə imkan verir. Bu prosesdə Feysbuk sosial şəbəkəsinin imkanlarından səmərəli istifadə tələbənin fənnə marağını artır, onları sərbəst işləməyə sövq edir. Ali məktəblərdə informatikanın distant tədrisi bu fənnin məzmununu daha keyfiyyətli mənimsəməyə imkan verir. İnformatikanın distant təlimi bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə olan bir sıra komponentləri özündə ehtiva edir: konseptual səviyyədə kursun modelinin qurulması; təlimin məqsədlərinə nail olmaqda məzmun və vasitələrin düzgün seçilməsi; müəllim və tələbənin distant qarşılıqlı əlaqəsinin rəşional təşkili, nəzarət və özünənəzarətin təşkili, təlim nəticələrinin təhlili əsasında prosesin korreksiyası.

4. Sosial şəbəkələrin təlim prosesində istifadəsi, məlumat mübadiləsini asanlaşdırır, tədris fəaliyyətinə tələbələrin həvəsini artırır, yaradıcı qabiliyyət və idrak maraqlarının inkişafına təkan verir. Bu amillər tələbələrdə bilik və bacarıqların formalaşmasına müsbət təsir göstərir. Sosial şəbəkə platformaları elanların paylaşılması, canlı müəhazirələrin təşkili, tələbələrlə əks əlaqənin qurulması, onlara tapşırıqların göndərilməsi, cavabların alınması və s. kimi imkanlar verir. Sosial şəbəkələr elektron tədris üçün də əlverişli imkanlar yaradır.

5. Feysbuk sosial şəbəkəsindən istifadə edərək ali məktəbdə informatikanın distant təlimi tələbələrə sosial şəbəkələrin didaktik və metodik imkanlarını əyani şəkildə göstərdi. Əgər tələbələrin xeyli hissəsinin eksperimentdən əvvəl FB-nin təhsil imkanları barədə məlumatları məhdud idisə, eksperimentdən sonra onların əksəriyyəti sosial şəbəkələrin təlim texnologiyası kimi imkanlarını əyani olaraq gördülər. Bu imkan verir ki, gələcək informatika və riyaziyyat müəllimləri öz peşə fəaliyyətində FB vasitəsi ilə distant təhsili düzgün qura bilsinlər.

TƏKLİFLƏR

1. Azərbaycan Respublikasında distant təhsil sisteminin yaradılmasına ehtiyac var. Bu məqsədlə ölkədə distant təhsilin yaradılması və inkişafı üzrə strateji yol xəritəsi və onun icra planı hazırlanmalıdır. Daha sonra strateji yol xəritəsinə uyğun olaraq mərhələlərlə proses reallaşdırılmalıdır.

2. Distant təhsilin tətbiqi üçün hüquqi-normativ bazanın yaradılması zəruridir. Belə olarsa, ali məktəblərdə distant təhsilin reallaşdırılması hüquqi əsaslarla aparıla bilər.

3. Ölkədə distant təhsilin inkişafı üçün tanınmış platformalardan hər hansı biri üzərində seçim edilməli, onun üzərindən elektron kontent hazırlanması prosesi getməlidir.

4. Universitetlərdə distant təhsil sistemini inkişaf etdirmək üçün müvafiq kadr hazırlığına başlamaq lazımdır. İlk növbədə bu layihələrə rəhbərlik edə bilən kadrlar yetişdirilməlidir. Sonrakı mərhələdə müəllimlər üçün xüsusi təlimlər təşkil edilməlidir.

Dissertasiyanın əsas müddəaları və məzmunu çap olunmuş aşağıdakı əsərlərdə öz əksini tapmışdır:

1. Əlizadə, T.V. Distant təhsilin metodoloji və texnoloji təminatının əsas prinsipləri // -Bakı: Təhsildə İKT, -2015. №4, -s. 110-117.

2. Əlizadə, T.V. Müəllim hazırlığında İKT-nin tətbiqi problemləri // Müəllim hazırlığı strateji hədəflərindən biri kimi” mövzusunda respublika elmi konfransı, -Bakı: -18 may 2018, -2018, -s.166-167.

3. Əlizadə, T.V. Tədris prosesində videodərslərin imkanları// Doktorantların və gənc tədqiqatçıların XXII Respublika elmi konfransı, -Bakı: -22-23 noyabr 2018,-2008, -s. 301-303.

4. Əlizadə, T.V. Distant təhsil informasiya cəmiyyətinin təhsil texnologiyasıdır // Doktorantların və gənc tədqiqatçıların XXI Respublika elmi konfransı, -Bakı: -24-25 oktyabr 2018, -2018, -s. 201-202.

5. Əlizadə, T.V. Gələcək informatika müəllimlərinin distant təhsil texnologiyaları əsasında öyrədilməsi modeli // Birinci beynəlxalq elmi-praktiki konfrans: Müasir informasiya, ölçmə və idarəetmə sistemləri: Problemlər və perspektivləri, -Bakı, -1-2 iyul 2019, -2019, -s.272-273.

6. Əlizadə, T.V. Distant təhsilin əsas modelləri və metodları// -Bakı: Azərbaycan Məktəbi, -2019. №3, -s. 137-145.

7. Əlizadə, T.V. Distant təhsil texnologiyasının xüsusiyyət və xarakteristikaları, istifadə edilən proqram təminatları// -Bakı: Təhsildə İKT, -2019. №1, -s. 234-240.

8. Əlizadə, T.V. Distant təhsilin digər təhsil formalarından (əyani və qiyabi) üstünlükləri və çatışmazlıqları// -Bakı: Təhsil insti-

tutu Elmi əsərlər, -2019. №5, -s. 69-72.

9. Əlizadə, T.V. Distant pedaqoji təhsil // -Bakı: Kurikulum, -2019. №3, -s. 54-62.

10. Əlizadə, T.V. Avtomatlaşdırılmış təhsil sistemlərinin xarakteristikaları və intellektual təhsil sistemləri // -Bakı: Qızlar universitetinin Elmi əsərləri, -2019. №3, -s.94-97.

11. Alizade, T.V. The role of distance learning in modern education// -Warszawa: Colloquium- journal, -2019. №3. –s. 17-18.

12. Alizade, T.V. The use of distance learning technologies in the study of computer science in order to individualize the learning process// -Kherson: Spirit – time, -2019. №2. –p.63-64.

13. Əlizadə, T.V. İnternet texnologiyalar tələbələrin idrak fəaliyyətinin yüksəldilməsi vasitəsi kimi // -Bakı: Slavyan Universitetinin Elmi əsərləri, 2019. №5, -s.208-213

14. Əlizadə, T.V. Kompüter şəbəkələri/ T.V.Əlizadə. –Bakı, -2019. -264 s.

15. Əlizadə, T.V. Azərbaycanda distant təhsilin tətbiqi vəziyyəti// -Bakı: Fizika, Riyaziyyat və İnfomatika Tədrisi, -2020. №3, -s.3-7.

16. Ализаде, Т.В. Организационные формы обучения информатиков условиях использования элементов дистанционной формы// Международной научно-практической конференции «Среднее профессиональное образование в информационном обществе», - Копейск: -31 января 2020 года, -2020. -с.72-75

17. Alizade, T.V., Berestova, A., Umirzakova, Z. The Role of Social Networks in the Educational Process // -Vienna: International Journal of Emerging Technologies in Learning, -2020. №15(22). – p.121-133.

18. Əlizadə, T.V. Distant təhsilin təşkilində sosial şəbəkələrdən istifadənin imkan və yolları // Bakı: Pedaqogika, -2021. №4, -s.88-96.

19. Əlizadə, T.V. Distant təhsil sahəsində telekommunikasiya texnologiyalarının əsas rolu // -Bakı: Bakı Qızlar Universiteti, -2021. C.12, №4, -s. 164-167.

20. Əlizadə, T.V. Feysbuk vasitəsi ilə təlim prosesinin təşkili məsələləri // -Bakı: Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun Elmi əsərləri, -2022. №4, s.74-79.

21. Əlizadə, T.V. Qarıışıq təhsil modeli // -Bakı: Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun Elmi əsərləri, -2023. №4, -s.86-89.

Dissertasiyanın müdafiəsi 24 noyabr 2023-cü il tarixdə saat 16⁰⁰-da Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin nəzdində fəaliyyət göstərən FD 2.15 Dissertasiya Şurasının iclasında keçiriləcək.

Ünvan: AZ 1000, Bakı ş., Ü.Hacıbəyli 68

Dissertasiya ilə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin kitabxanasında tanış olmaq mümkündür.

Dissertasiya və avtoreferatın elektron versiyaları ADPU-nun rəsmi internet saytında yerləşdirilmişdir.

Avtoreferat 24 oktyabr 2023-cü il tarixdə zəruri ünvanlara göndərilmişdir.

Çapa imzalanıb: 23.10.2023
Kağızın formatı: 60x84^{1/16}
Həcm: 38150 işarə
Tiraj: 100